

Електрифікація майбутнього

Україна має унікальний шанс збудувати якісно нову післявоєнну енергетичну систему, засновану на принципах технологічності, енергоефективності, перспективності, надійності та сталості. Юридичну частину роботи з відновлення потрібно розпочати вже зараз, створюючи належні умови та регулювання, які сприятимуть залученню великих інвестицій в електроенергетику

СЕРГІЙ ОБЕРКОВИЧ

**СЕРГІЙ
ОБЕРКОВИЧ**
старший партнер GOLAW,
адвокат

Виклики, з якими енергетична система України стикається зараз та зіткнеться в майбутньому — безпрецедентні. Мова йде про руйнацію, знищення енергетичної інфраструктури, окремих секторів енергетичної системи, що відбувається на тлі опосередкованих і не менш важливих факторів, як-от загальний економічний спад у країні, падіння світової економіки, криза через відтік робочої сили з країни, інвестицій тощо.

Наше основне завдання — вистояти нині та бути готовими до відбудови в майбутньому. Важливо, що, зважаючи на унікальність реалій, в яких ми перебуваємо, ми маємо концентруватися на побудові цілком нової архітектури післявоєнної енергетичної системи України, а не намагатися безсистемно відбудувати зруйноване. Це унікальний випадок у сучасній історії, і ми маємо повернути його на свою користь.

Під час побудови таких планів основним фактором складності, з яким ми маємо справу, є відсутність чіткого розуміння та належної оцінки, якого рівня руйнації та шкоди буде заподіяно внаслідок війни. Утім, навіть у таких умовах ми повинні вже сьогодні розробляти візію відбудови, і масштаб руйнувань жодним чином не має змінювати основних принципів та цілей такої відбудови, які нині ми можемо окреслити для себе, зокрема, спираючись на загальносвітові тренди в галузі.

Окремо хочеться наголосити, що юридичну частину роботи з відновлення потрібно розпочати вже зараз, оскільки наша основна мета полягає

у створенні належних умов і регулювання, спрямованих на втілення цих трендів у нашій державі, і навіть їх покращення відносно інших юрисдикцій у межах боротьби за інвестиції.

Насамперед відбудова енергетичної системи України має базуватися на новітніх технологіях галузі, фокусуватися на енергоефективності, перспективності, надійності та сталості. Державі необхідно зосередитися на розвитку законодавства в таких ключових сферах:

- вуглецево-нейтральна та самодостатня енергосистема;
- відновлювані джерела енергії;
- побудова мікромереж і впровадження розумних енергосистем із метою децентралізації та забезпечення стабільності;
- системи довготривалого зберігання енергії.

Ці сфери продиктовані інноваційністю та ефективністю. У разі належного проєктування та впровадження майбутня електроенергетична система України може створити позитивний прецедент, демонструючи, що навіть країна з величезними проблемами в найсуворіших умовах може побудувати чисту енергоефективну стійку систему практично з нуля. Зазначені сфери нові для України, але ми повинні бути зосереджені на розробці законодавчої бази та політики для впровадження цих технологій у наше повсякденне життя. Ефективна правова та законодавча робота сприятиме їх швидкому розвитку та впровадженню в майбутньому.

По-друге, в умовах панування загальносвітового тренду декарбонізації зосередження на цьому напрямі в процесі відновлення енергетичної системи України в перспективі може стати потужним стимулом для залучення інвестицій під час відбудови.

Отже уже сьогодні є актуальним питання опрацювання, зокрема, четвертого енергетичного пакета ЄС «Чиста енергія для всіх європейців» — законодавчих ініціатив, що є одним з етапів виконання Стратегії створення Енергетичного союзу. Він може стати важливим посібником у відбудові та реформуванні енергетичної системи. Роботу над його впровадженням в українській реалії слід починати вже зараз.

Серед конкретних дій, які слід буде виконати в цьому напрямі, необхідно виділити такі:

- створити законодавче поле для функціонування енергетичних спільнот домогосподарств за прикладом таких у ЄС — об'єднань громадян, які виробляють електроенергію для власних потреб;
- створити законодавче поле для повноцінного функціонування агрегаторів в Україні — фізичних чи юридичних осіб, які об'єднують виробників ВДЕ з метою подальшого спільного продажу ними виробленої електроенергії;
- забезпечити можливість горизонтальної торгівлі — прямого продажу електроенергії від виробника до споживача.

Результатом імплементації четвертого енергопакета буде забезпечення побудови децентралізованої та більш автономної стабільної енергосистеми. Крім того, реформа сприятиме загальному розвитку ринку, що, своєю чергою, приваблює нових інвесторів.

У межах імплементації четвертого енергетичного пакета варто також врахувати взяті Україною зобов'язання щодо підтримки Європейської зеленої угоди, спрямованої на досягнення нульових викидів до 2050 року. Україна має реструктурувати свій вугільний сектор, розглянути можливість кращого регулювання енергетичного ринку, оподаткування викидів вуглецю або запровадження системи торгівлі викидами, синхронізованої з Європейською системою торгівлі викидами, як це передбачено Дорожньою картою декарбонізації Енергетичного співтовариства.

По-третє, надважливим елементом є інтеграція Об'єднаної енергетичної системи України (ЄЕСУ) із загальноєвропейською енергосистемою ENTSO-E, що передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Затверджений план інтеграції зазнав корективів у зв'язку із війною, а зважаючи на перебіг бойових дій, на жаль, зазнає таких змін постійно. Утім, робота триває та має бути враховано такі фактори.

Насамперед необхідно надалі докладати зусиль для забезпечення можливості вільної купівлі-продажу електроенергії між Україною та ЄС, зокрема в розрізі роботи над перешкодами, що досі існують: необхідністю проходження процедури отримання доступу до міждержавного перетину електроенергії через відповідні аукціони; технічними обмеженнями імпорто-експортних потужностей, а також обмеженнями, зумовленими методикою розрахунку вільних пропускних спроможностей міждержавного перетину, що підлягають розподілу (аукціону); стягненням плати за передання електроенергії на експорт, що також суперечить Угоді про асоціацію з ЄС, Договору про заснування Енергетичного співтовариства та деяким іншим європейським документам.

Для створення єдиного енергетичного ринку ще потрібно виконати багато технічної та нормативної (законодавчої) роботи. У сучасних реаліях це питання актуальне, і процеси мають бути завершені найближчим часом. Електроенергетична інтеграція, крім іншого, доповнює загальну стратегію ефективного механізму експортної діяльності України, яка стане суттєвим елементом її розвитку після війни.

Як висновок, хочу наголосити, що основною метою нашої держави після закінчення війни стане відбудова. Ми допускаємо, що за умови правильного системного стратегічного підходу перемога у війні надасть нам перспективне вікно можливостей для перебудови енергетичної системи України. На практиці це вікно — наявність тренду інвестування в Україну, втім цей тренд не може стати результативним сам собою. Нам уже сьогодні потрібно проводити реформи, щоб він був підкріплений, по-перше, наявністю комплексного, аналітичного, критичного та глобального підходу України до побудови своєї нової післявоєнної енергетичної системи, а по-друге, загальним високим правовим рівнем нашої держави.